

Asia: VN/35745/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle opintoetuslaiksi ja eräiksi muiksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esityksen yleiset tavoitteet

FA kannattaa esityksen yleisiä tavoitteita, kuten täysipäiväisen opiskelun mahdollistamista ja opiskeluaikaisen toimeentulon turvaamista. Koska opintorahan ja asumislisän määrä eivät monilla opiskelijoilla kata välttämättömiä elinkustannuksia eikä niiden tasoa merkittävästi nostettane, on valtion takaaman opintolainan rooli kokoaikaisen opiskelun ja tavoiteajassa valmistumisen kannalta keskeinen.

2. Opintorahan, asumislisän ja opintolainan valtioneuvoston myöntäminen ja määrät

-

3. Opintotukeen oikeuttavat opinnot ja tukiaika muissa kuin korkeakouluopinnoissa

-

4. Opintotukeen oikeuttavat opinnot ja tukiaika korkeakouluopinnoissa

-

5. Huoltajakorotus

-

6. Oppivelvollisen erityinen asumislisä ja koulumatkatuki

-

7. Opintolainan myöntäminen ja valtioneuvoston takaus

Ehdotetun opintoetuslain 30 §:n mukaan luottolaitos myöntäisi opintolainan Kelan hyväksymää velkakirjamallia noudattavassa velkakirjassa sovituin ehdoin. Ehdotuksen mukaan opintoja varten voitaisiin myöntää yksi opintolaina, jonka määrää lisätään myönnettyllä uudella opintolainaerällä. Pykälän sanamuoto muistuttaa voimassa olevan opintotukilain 15 a § 1 momenttia, mutta ei ole sen

kanssa aivan yhtenevä. Perusteluissa olisi hyvä täsmentää, että myös tulevaisuudessa opintolainaa voivat samalle opiskelijalle myöntää useat eri luottolaitokset.

Jos uudet erät olisi nostettava alkuperäisen opintolainan myöntäneestä pankista, voisi lakiehdotuksen mukaan nykyisellään säilyvä kolmenkymmenen vuoden enimmäistakausaika umpeutua takaisinmaksuajoiltaan pisimmissä lainoissa, koska takausaika alkaa kulua ensimmäisen lainaerän nostamisesta.

8. Luottolaitoksen velvollisuudet ja opintolainan takaisinmaksun vaatiminen

-

9. Korkoavustus

Ehdotetun opintoetuslain 40 §:n mukaan luottolaitoksen olisi annettava velalliselle ennakkoilmoitus opintolainan takaisinmaksun alkamisesta vähintään kuukautta ennen koron pääomittamisen päättymistä. Lisäksi luottolaitoksen olisi samassa yhteydessä annettava ohjeet korkoavustuksen hakemisesta.

Luottolaitokset eivät tällä hetkellä välttämättä saa Kansaneläkelaitokselta tietoa opiskelijan opintojen päättymisestä niin nopeasti, että ennakkoilmoitus lainan takaisinmaksun alkamisesta voitaisiin tehdä lakiehdotuksen mukaisella aikataululla. Ehdotetun aikarajan noudattaminen edellyttäisi käytännössä muutoksia Kelan ja luottolaitosten välisessä tiedonkulussa, eikä ole selvää, kuinka kauan muutosten toteuttaminen vaatisi. Jos ennakkoilmoitusvaatimus sisällytetään lopulliseen lakiin, on varmistettava luottolaitosten tosiasiallisesta mahdollisuudesta noudattaa sitä.

Jos luottolaitokset velvoitetaan ohjeistamaan korkoavustuksen hakemisesta, olisi ohjeistamisvelvollisuuden rajoituttava kehoitukseen ottaa yhteyttä avustuksen maksavaan Kelaan. Opiskelijan tiedonsaannin ja luotonantajan ja Kelan välisen työnjaon kannalta on luontevinta, että etuuden maksaja antaa etuuden hakemista koskevat tarkat ohjeet.

Ehdotetun opintoetuslain 41 §:ssä rajoitettaisiin luottolaitoksen oikeutta eräännyttää valtion takaama opintolaina niin, että lainan voisi eräännyttää aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua laiminlyödyn koronmaksun tai lyhennyksen eräpäivästä. Lisäedellytyksenä eräännyttämiselle olisi, että maksamatta oleva määrä olisi yhteensä vähintään sata euroa. Ehdotuksia perustellaan opintovelallisten velkaongelmien ehkäisemisellä ja valtion takausvastuuriskin pienentämisellä.

Valtion takaamalle opintolainalle ehdotetut erityiset eräännyttämisedellytykset olisivat ehdotuksessa todetulla tavalla kuluttajansuojalain mukaisia yleisiä kuluttajaluoton eräännyttämisedellytyksiä tiukemmat. Lisäksi opintoetuslain ja kuluttajansuojalain säännöksiä sovellettaisiin ilmeisesti rinnakkain, jolloin esimerkiksi sosiaalista suoritusestettä koskevat kuluttajansuojalain säännökset soveltuisivat yhä myös opintolainoihin.

Ehdotettu erityinen eräännyttämissääntely ei ole luotonantajan eikä aina velallisenkaan kannalta tarkoituksenmukainen ratkaisu, koska luottolaitoksilla on jo kuluttajansuojalain 7:13:n hyvää luotonantotapaa koskevan säännöksen mukaan velvollisuus harkita joustoja maksuviivästystilanteissa. Käytännössä maksujärjestelyjä koetetaan toteuttaa jo ennen ehdotettujen aika- ja euromäärärajojen täyttymistä. Ehdotuksen toteutuminen tällaisenaan voi vähentää luotonantajien halukkuutta sopia merkittävästi sataa euroa pienemmistä lyhennyseristä. Toisaalta

saatavien kumuloituminen ei ole velallisenkaan edun mukaista tilanteessa, jossa maksuerät ovat pieniä, mutta niitä on suorittamatta jo useampia.

FA ehdottaakin erityisestä eräännyttämissäätelyistä luopumista. Jos tämä ei ole mahdollista, voitaisiin aikaisin mahdollinen eräännyttämisajankohta asettaa kolmen kuukauden päähän laiminlyödyn koronmaksun tai lyhennyksen eräpäivästä. Tämä olisi luotonantajan kannalta ehdotettua kohtuullisempi menettely ja antaisi joka tapauksessa riittävästi aikaa maksujärjestelyistä sopimiseksi.

10. Opintolainahyvitys

-

11. Takausvastuulain ja sen perintä

-

12. Muut liitelait

-

13. Esityksen vaikutusarviot

-

14. Muita huomioita

Ehdotettuja luottolaitoksen velvollisuuksia ja opintolainan takaisinmaksun vaatimista koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös ennen lakimuutosten voimaantuloa myönnettyihin opintolainoihin. Viimeksi mainittujen säännösten taannehtiva soveltaminen olisi omaisuudensuojan kannalta ongelmallista. FA kannattaakin eräännyttämisoikeuteen ehdotettujen rajoitusten soveltamista vain ehdotetun opintoetuslain voimaantulon jälkeen myönnettyihin opintolainoihin.

Olemassa olevat opintolainat on myönnetty myöntämishetken sääntelyn pysyvyyteen luottaen, eikä eräntymisoikeuden kaventaminen ole luottolaitosten perusteltujen odotusten mukaista. Ehdotuksen perustuslainmukaisuutta arvioitaessa olisikin huomioitava myös omaisuudensuoja ja se, kuinka oikeasuhtaisia ehdotetut eräännyttämisoikeuden rajoitukset olisivat niillä tavoiteltuun hyötyyn nähden. Eräännyttämisrajoitusten tosiasiallista vaikutusta valtion takausvastuuriskin pienenemiseen on vaikeaa arvioida luotettavasti ja maksujärjestelyistä voi edellä kuvattuun tapaan sopia myös kuutta kuukautta lyhyemmässä ajassa.

Luotonantajat tarvitsevat riittävän siirtymäajan järjestelmämuutostensa toteuttamiseen. Jos ehdotetut lait tulevat voimaan suunnitellusti 1.8.2027, olisi niiden lopullisen sisällön hyvä olla selvillä viimeistään noin puoli vuotta ennen tätä ajankohtaa.

Opintolainat ovat kuluttajansuojalain 7 luvun mukaisia kuluttajaluottoja ja niitä koskee luvun 14 §:n mukainen luottokelpoisuuden arviointivelvollisuus. Kuluttajansuojalain 7:16 a:n mukaan

luotonantaja saa myöntää luoton ainoastaan, jos luottokelpoisuuden arviointi osoittaa kuluttajan todennäköisesti voivan täyttää luottosopimuksesta johtuvat velvoitteensa luottosopimuksessa edellytetyllä tavalla. Opintolainoissa luottokelpoisuuden arviointi kohdistuu pitkälle tulevaisuuteen ja siihen liittyy suurempia epävarmuustekijöitä kuin muissa kuluttajaluotoissa. Lisäksi Kansaneläkelaitos hyväksyy valtion takaamien opintolainojen velkakirjamallit, mikä kaventaa luotonantajien itsenäistä päätösvaltaa luottoriskin hallintaan. Riskiä korostaa luottokelpoisuuden arvioinnissa todettujen puutteiden ankara sopimusoikeudellinen seuraamus eli luottokustannusten menettäminen.

Luottokelpoisuuden arvioinnista ei säädettäisi nyt lausuttavana olevissa lakiehdotuksissa, mutta FA painottaa tarvetta huomioida opintolainojen erityisluonne esimerkiksi kuluttajaluottojen tarjoamista koskevista ohjeista.

Laitila Antti
Finanssialan Keskusliitto